

להנצל באופן אחר, אלא שהוא סמך על דברי הכבאי וקפץ לרשת וניזוק בגלל פשיעתו של אותו כבאי — חייב הכבאי הנ"ל לשלם לו את נזקו?

### מקורות

וארובה הכבאי רק הזיק לו ע"י כך שיער מציאות של "סמך" בתכונותיו שפטר את מדליק האש בדיני אדם. לכן נחשבת פעולת המציל שם — כפעולת מזיק, רק מאחר והדבר נעשה ע"י גרמא, לכן הוא חייב לשלם על כך רק בדיני שמים.

משא"כ בנידון דנן הנידון הוא הפוך, כי לולא פעולת ההצלה של הכבאי — היה נגרם לדייר נזק גדול יותר, ולכן גם לכחזילה עדיפה היה לדייר פעולת הכבאי הכוללת את רשלנותו החלקית, פעולה שגרמה לדייר ליפול מהרשת לקרקע ולהזיק קלות, מאשר אם הכבאי לא היה מצילו כלל, והדייר היה נאלץ להשאר בתוך הלהבות, ראש או שהיה נאלץ לקפוץ ישירות מדירתו לקרקע מבלי שיבלם ע"י רשת המגן, ובאופן זה אפילו אם הוא היה נשאר בחיים, בוודאי היה נגרם לו נזק רב ביותר. כך שלמסקנה בנידון דנן, לא מיבעי שהכבאי פטור בדיני אדם, אלא יתכן שאפילו בדיני שמים הוא פטור.

2. אם הדייר יכול היה להנצל באופן אחר, א"כ בנידון זה מכיון שהוא קפץ לרשת רק מכיון שסמך על דיבורו של הכבאי שיעשה כך וינצל, נמצא שכל הנזק נגרם לו רק בגלל אחרותו הרפויה של הכבאי ברשת, ולולא דבריו היה הדייר מצליח להנצל לגמרי באופן אחר, לפיכך בנידון זה יתחייב הכבאי לשלם לו את נזקו מדריגא דגרמי. דהוה הדבר לשולחני המבואר בב"ק (צט): שחייב לשלם לשואל את הנזק שנגרם לו מחמת עצתו, למרות שאות הפעולה שגרמה בפועל להפסיד עשה השואל עצמו כוה שהסכים לתת סחורה כנגד המטבע הפסולה, אולם מכיון שעשה זאת ע"פ דיבורו של השולחני שאמר לו שהמטבע הינה טובה השולחני ידע שסומכים עליו, לפיכך חידשו חז"ל שהשולחני מתחייב מדינא דגרמי לשלם את הנזק. והוא הדין בנידון דנן, אע"פ שאות מעשה הדייק עשה הדייר לעצמו ע"י קפיצתו, אולם מכיון שהוא עשה זאת ע"פ דיבורו של הכבאי שידע שסומכים עליו, ואלמלא דבריו היה ניצול בצורה טובה יותר לפיכך יתחייב הכבאי לשלם לדייר על הנזקים שנגרמו לו מחמת הקפיצה.

סימן פכ

### אדם ניזוק מחוסר זהירות של מכבי האש

שאלה

בבנין רב קומות פרצה רליקה. אחד הדייריים שגר באחת הקומות הוגבהות לא הספיק להמלט בעוד מועד, ונאמר לו ע"י כבאי האש לקפוץ מחלון ביתו לחוץ רשת מיוחדת שהוא ותכבירי מחזיקים בידיהם. תאיש עשה כדבריו וקפץ לרשת, אלא שהכבאי שאמר לו לקפוץ לרשת לא החזיק את הרשת כראוי, והקופץ נפל מהרשת לקרקע וניזוק בנפילתו.

האם חייב אותו כבאי לשלם לדייר הקופץ את דמי נזקו?

תשובה

א. אם לא היתה לדייר אפשרות אחרת להנצל — פטור הכבאי מלשלם לדייר את דמי נזקו. אולם אם היתה לדייר אפשרות

### מקורות

1. אם לא היתה לדייר אפשרות להנצל מהאש, ולולא הקפיצה לרשת הוא היה נלכד באש, במקרה זה יכול הכבאי לטעון לדייר: הרי בלעדי היה נגרם לך נזק גדול יותר, וע"י פעולתי, במקום שתנצל במאה אחוזים, ניצלת לדוגמא בתשעים אחוז. כלומר, אחריותו הרפויה ברשת לא גרמה לך נזק גדול יותר מזה שהיה קורה לך אם לא היית סומך על דברי וקופץ, ורק נמנעה ממך על ידי הצלה גדולה יותר. לפיכך, הכבאי נחשב כאדם המונע מלהשיב את אבדת גופו של חבירו ולא כמזיק, למרות שע"פ דיבורו קפץ הדייר לרשת. הלכך פטור הכבאי מלשלם לדייר עבור נזקו.

נוסף עוד, שאין נידון דנן דומה לדברי רב אשי בב"ק (נו). שמחייב בדיני שמים מי שניסה בצורה רשלנית להציל שדה חבירו מדליקה, ולבסוף נגרם מחמת מעשיו נזק ממוני לחבירו, שמובאר שם בגמ' שהמציל חייב בדיני שמים לשלם על הנזק שנגרם לבצל השדה מחמת נסיונות ההצלה שלו. והבב"ל הוא, ששם לולא פעולת הכבאי היה בעל השדה מקבל מהמזיק שהחליק את האש את מלוא התמורה של הנזק,

1# רש"י קידושין כד: - שאני אדם דבר דעת הוא- האי ניזק וכי מיבעית מדעתיה קא מיבעית שנותן לבו אל פחד קול הבא פתאום.

2# שיטה מקובצת ב"ק צא. - כתב הרמ"ה ז"ל...איהו הוא דקא מבעית נפשיה שהיה לו להרכין ראשו לצד אחר ולא הרכין אבל ודאי אם לא היה יכול להרכין ראשו לצד אחר ולא להציל את עצמו מן ההיזק גירי דידיה אהנו ביה כדתניא המבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע לו באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע באזנו חייב והני מילי בגרמא בעלמא אבל היכא דעביד מעשה בגופיה אף על גב דהוה יכול לאצולי נפשיה ולא הציל המזיק חייב כדתנן האומר קטע את ידי ושבר את רגלי על מנת לפטור חייב ואף על גב דקא עביד ברשות וכל שכן היכא דשתיק ליה משתק. ע"כ.

**#4 שיטה מקובצת שם נו.** - רא"ה - ולרב אשי דאמר נמי טמון איתמר מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה ובדיני שמים נמי לא ליחייב קא משמע לן. פירוש אף על פי שכוונתו להזיק אין מלאכה זו כדאי להתחייב עליה לשלם ואפילו בדיני שמים קמשמע לן. הרא"ה ז"ל. והתוספות חולקים עליו. מאירי - ומדברי הרב המאירי ז"ל משמע דסבירא ליה כפירוש הרא"ה ז"ל שכתב וז"ל: היתה דלקה מתפשטת ובאה וטמן קמתו של חברו ונעשית טמון באש ונפטר בעל הדליקה מתשלומיה הרי יכול לומר שלטובה נתכוון שלא יבער האש כל כך ונמצא שאין כאן כוונה להזיק פטור מדיני אדם. ומכל מקום חייב בדיני שמים אם היתה כוונתו להפקיע את תשלומיו. ע"כ.

#### #5 רשימות שיעורים של הגרי"ד זצ"ל

**דף נו ע"א. תוס' ד"ה כסויי כו'. ז"ל דאפי'**  
במתכוין לטובה שלא ימהר לשרוף ויוכל להציל בעה"ב בתוך כך מ"מ בדיני שמים חייב כו' עכ"ל. לתוס' חייב בדיני שמים גם כשכוונתו היתה לטובה. מאידך השיטה מקובצת מביא בשם הרא"ה ז"ל פי' אע"פ שכוונתו להזיק אין מלאכה זו כדאי להתחייב עליה לשלם ואפי' בדיני שמים קמ"ל עכ"ל, הרא"ה פירש שחייב בדיני שמים דוקא כשנתכוין להזיק. וכן סובר המאירי שחייב דוקא בכוונתו להזיק.

**לשם** ביאור מחלוקתם יש לחקור אם החיוב בדיני שמים חובת ממון הוא או חלות דין איסור הוא. והנה לפי פי' התוס' שכוונתו היתה לטובה, מסתבר שלא עשה איסור, ויוצא שהחיוב בדיני שמים הוא רק מדין ממון ולא מדין איסור. אך אליבא דהרא"ה והמאירי שמדובר בנתכוין להזיק יתכן שחל דין איסור בלבד בלי חלות חיוב ממון. (23)

**ואשר** לפירוש הרא"ה דסד"א שלא יתחייב כי אע"פ שכוונתו להזיק עכ"ז אין מלאכה זו כדאי להתחייב עליה לשלם ואפי' בדיני שמים, דומה שר"ל שאין כאן מעשה מזיק בחפץ, ולפיכך סד"א שפטור אפילו בדיני שמים קמ"ל שכל שגרם נזק חייב בדיני שמים אע"פ שמעשיו אינם מעשה מזיק בחפצא.

**#6 מס' גיטין נב: מתני -** המטמא והמדמע, והמנסך, בשוגג פטור, במזיד חייב. **גמ' שם -** אמר חזקיה: דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב; מאי טעמא? היזק שאינו ניכר שמיה היזק, ומה טעם אמרו בשוגג פטור? כדי שיודיעו. אי הכי, אפילו במזיד נמי! השתא לאוזוקי קא מכוין, אודועי לא מודע ליה? ור' יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד - פטור; מאי טעמא? היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק, ומה טעם אמרו במזיד חייב? שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו, ואומר פטור אני. תנן: הכהנים שפגלו במקדש, מזידיים חייבין, ותני עלה: מפני תיקון העולם; ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק, האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה! הכי נמי קאמר מזידין חייבין; האי שוגגין פטורין, מפני תיקון העולם. מתיב רבי אלעזר: העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים; ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק, בדיני אדם נמי לחייב! הוא מותיב לה, והוא מפרק לה פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתניק ותדוש, מי חטאת ששקל בהן משקלות.

**#7 רש"י שם -** מי חטאת - דפרה אדומה וכן פרה עצמה נפסלין במלאכה דכתיב אשר לא עלה עליה עול ובמי חטאת כתיב למשמרת למי נדה ותניא בספרי מה ת"ל שיכול אין לי שתהא מלאכה פוסלת אלא בפרה ומנין אף במים ת"ל למשמרת למי נדה כלומר שיהו משומרות לכך ולא לדבר אחר.

**ותדוש -** בתבואה עם השאר דתשלומין ליכא אמעשה ידיו דאמר לטובה הכנסתיה שתינק ופסולה לא הוי אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבין ליה דפסולה מחמת מחשבה הוא כדאמר (פסחים כו:): עובד דומיא דעבד דניחא ליה.

**ששקל בהן משקלות -** שהיו תלויות בכף מאזנים והיה יודע משקלם ונתן בשר לשקלו בכף שניה דלא עבד בהן מעשה בידיו אלא במחשבה מיפסל.

**ובשער המלך** (מוגל ומויק פ"ז ה"ד) כתב, שלכך פירש רש"י את הטעם ששקל בו משקולות, כדי לבאר שהברייתא היא לדעת כולם אף לדעת חזקיה המחייב בהיזק שאינו ניכר, ומה שהוסיף רש"י לבאר שפטור משום שהוי היזק שאינו ניכר, הוא משום שהיזק במחשבה הרי זה גרמי, ולדעת רבי מאיר גרמי חייב בדיני אדם. לכך הוסיף רש"י, שגם רבי מאיר יסבור דין הברייתא, ופטור משום היזק שאינו ניכר, ומאחר שהברייתא היא דברי הכלי' לכך הגמרא מקשה ותו ליכא והאיכא.